

perken tot het vaststellen van opinies achteraf, maar zo exact mogelijk na te gaan wat er in *feite* gebeurd is.

Nu zeggen Rosenthal en Scholten dat ze toch wel interessante informatie op het spoor zijn gekomen en dat er allerlei interne 'wrijvingen' en andere 'hinder' aan het licht traden. Dat neem ik zonder meer aan. Maar de vraag is waar die wrijvingen en hinder het meest optraden en waar minder.

In dit verband wijs ik er nogmaals op dat het te betreuren is dat de *inhoud* van het beleid zo weinig ter sprake is gekomen. Daarbij gaat het niet uitsluitend om 'technische' kwesties. Het is ook belangrijk hoe het falen van een belangrijk element van het beleid (de benzinedistributie) binnen de organisatie 'verwerkt' is, wie wie de schuld gaf, etc.

Een systematisch en duidelijk antwoord op deze vragen krijgt de lezer van *Crisis en continuïteit* niet.

J. E. Ellemers

(*Vervolg van bladzij 253*).

¹⁶ Ik ga in dit verband, vanwege de beperkte ruimte, niet in op de aard van de samenhang tussen macht, inkomen, bezit en kennis en de vraag wat spreiding in elk geval van deze analytische onderscheiden dimensies voorstelt.

¹⁷ Er is in dit opzicht bijvoorbeeld een opvallend verschil te constateren tussen handarbeiders en lagere middelbare employés. De lagere middelbare employés, die naar inkomen en beroepsopleiding veelal niet uitsteken boven vele categorieën geschoolde handarbeiders, hebben een, gemiddeld genomen, grotere culturele belangstelling. Zie bijvoorbeeld M. Crozier, *Le monde des employés de bureau*. Paris: Edition du Seuil, 1965.

¹⁸ Nota *Kunst en Kunstbeleid*, p. 9.

¹⁹ J. van Riemsdijk, 'Knelpunten in Cultuurbeleid', in: *Cultuurbegrip en cultuurbeleid*. Verslag van een colloquium gehouden onder auspiciën van de Nationale Unesco Commissie te Lunteren, december 1974. Den Haag: Staatsuitgeverij, 1976, p. 43.

²⁰ J. van Riemsdijk, c.c., p. 42.

²¹ Nota *Kunst en Kunstbeleid*, p. 49.

²² Idem, p. 24.

²³ Idem, p. 33.

Kernthema's van de politicologie, onder redactie van M. P. C. M. van Schendelen, Boom/Intermediair, 1976.

Redacteur Van Schendelen heeft waarschijnlijk gelijk wanneer hij in de inleiding naar voren brengt dat de politicologie in Nederland voornamelijk bekendheid heeft gekregen door de vele conflicten die zich in de afgelopen jaren aan de politicologische faculteiten hebben afgespeeld. Conflicten die vaak ontstonden rond de vraag wat nu wel en wat nu niet onder de politicologie begrepen diende te worden en hoe de politicoloog zich bij zijn wetenschappelijk werk behoorde op te stellen.

Problemen rond het 'wat nu wel, wat nu niet' zijn in deze bundel vermeden door de omschrijving van de politicologie in het midden te laten, maar uit te gaan van een aantal kernthema's die geacht kunnen worden het gehele terrein van deze wetenschap te dekken. Problemen rond de opstelling zijn grotendeels uit de weggegaan door als medewerkers diegenen te kiezen die, voor zover ik kan nagaan tenminste, in de conflicten aan één kant hebben gestaan, de Daudt/Hoogerwerfkant zal ik maar zeggen.

Het is een bundel geworden met opstellen van een behoorlijke tot zeer goede kwaliteit, waarbij achtereenvolgens aandacht besteed wordt aan de volgende onderwerpen: het politieke systeem; de politieke orde; de politieke cultuur; de politieke participatie; politieke invloed; politieke besluitvorming; politieke verdeling; politieke integratie en desintegratie politiek conflict; vergelijkende politicologie; politicologie en politieke praktijk.

Er wordt een goed overzicht gegeven van de laatste ontwikkelingen in het vak, zij het met enkele herhalingen, maar dat laatste is wanneer men werkt met verschillende auteurs waarschijnlijk onvermijdelijk.

De heldere schrijfwijze maakt de bundel zeer geschikt als tekstboek voor de beginnende student.

Het is echter spijtig dat zo weinig gerefereerd wordt aan de Nederlandse situatie. In slechts vier van de elf bijdragen komt Nederland expliciet ter sprake. Alleen Rosenthal gaat in zijn artikel over de Politieke Orde wat uitgebreider in op de Nederlandse situatie. Interessant is daarbij de kritiek die hij levert op de indertijd door Lijphart gelanceerd theorie van de pacificatiedemocratie, die in de internationale politicologie ruim aandacht heeft gekregen als een voorbeeld van Consociational Democracy. Rosenthal blijkt van mening dat deze theorie door een gebrek aan wezenlijke empirische onderbouw nauwelijks bruikbaar is, terwijl Daalder ongeveer tegelijkertijd (World Politics, juli 1974) praktisch het tegenovergestelde beweerd.

Het zou de moeite waard geweest zijn aan de controverse over dit populaire model (vgl. de kritiek van M. Fennema in Acta Politica van 1976) meer aandacht te

besteden, temeer daar dit model de beschrijving van de Nederlandse politieke situatie gedurende ruim twintig jaar beheerst heeft.

De sociologen Ellemers en Jolles hebben al eens kritiek geïfend op de historische juistheid van Lijphart's benadering en Daalder heeft de stelling verkondigd dat de verzuiling pas goed op gang gekomen is na de Pacificatie van 1917 toen de zuilenorganisaties van de grond kwamen. Ik heb de indruk dat de verzuilde politiek gezien een overtrokken zaak is. Maar zelden zullen godsdienstige uitgangspunten in de politiek een essentiële rol gespeeld hebben. Ik herinner me nog de problemen van Schmelzer in de jaren zestig toen hij moest formuleren wat nu het specifieke van 'katholieke politiek' was. De huidige abortusproblematiek is voor het eerst weer een politieke kwestie, waar christelijke principes expliciet bij te pas komen.

Zoals gezegd worden problemen van stellingname in de politicologie grotendeels uit de weg gegaan. Een uitzondering daarop vormt het artikel van H. Daudt, Politicologie en Politieke Praktijk.

Hoewel hij zich niet helemaal duidelijk uitspreekt, heb ik niet de indruk dat Daudt wil pleiten voor een waardevrije politicologie. Wel is hij van mening dat de politicoloog wat waarden betreft een duidelijke afstandelijkheid moet betrachten. 'Uitspraken van politicologen over politieke strijdpunten kunnen derhalve nooit een bepaalde keuze voorschrijven als de enig juiste', en, 'De politicoloog staat dan ook als iedere andere wetenschapsbeoefenaar met lege handen als het op een keuze aankomt en wel in die zin, dat zijn vak hem geen instrument biedt voor het kiezen, ook al zal hij 'als mens' uiteraard in feite tot een afweging komen'.

Maar waar moet hier 'de mens' onderscheiden worden van 'de politicoloog'. En zoals Gouldner zegt in zijn *Anti-Minotaur*, wanneer de socioloog met zijn kennis geen waarde-oordelen mag treffen wie moet het dan doen. Natuurlijk heeft Daudt gelijk wanneer hij stelt dat een echte politicologie alleen maar mogelijk is in wat Popper noemde een Open Maatschappij en dat een één partijstaat van het vak een ideologie zal maken. Toch kan men de beoefenaar van het vak binnen een bepaalde sociale en politieke constellatie een opdracht meegeven, die voor zijn werkzaamheid bepalend kan zijn. Te denken valt aan de opvoedende taak op het gebied van kennis en macht die C. Wright Mills in zijn *Sociological Imagination* voorhield aan de bedrijver van sociale wetenschap:

- 1 — degenen die macht hebben en dat weten te wijzen op de gevolgen van hun beslissingen;
- 2 — degenen die macht hebben maar dat niet beseffen op te voeden en te wijzen op hun verantwoordelijkheden;
- 3 — degenen die geen macht hebben en die zich slechts bewust zijn van wat er tot hun dagelijks milieu behoort, voor te lichten. Hen onthult hij de betekenis van de genomen beslissingen voor deze milieus, hoe hun persoonlijke moeilijkheden verband houden met algemene problemen. Bovendien onthult hij hen wat hij ontdekt heeft ten aanzien van het handelen van degenen die over meer macht beschikken.

Een dergelijke opdracht moet toch zo voor politicologen te vertalen zijn zonder dat men hopeloos verzand raakt in het moeras van de ideologie.

J. J. Godschalk

Mededelingen

Symposium van de W.R.R.

Op 7 oktober a.s. organiseert de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (W.R.R.) in de Rolzaal op het Binnenhof te 's-Gravenhage een symposium naar aanleiding van zijn publikaties over beleidsadvisering aan de Rijksoverheid. Uit reacties en commentaren blijkt dat twee thema's met name de aandacht hebben getrokken: de represen-

tativiteit van adviesorganen en de zelfstandige bestuursorganen. Deze thema's houden nauw verband met de in de laatste tijd weer opgeleefde discussie over voor en tegen van vormen van corporatief bestuur. Prof. dr. G. H. Scholten (representativiteit) en Prof. mr. T. Koopmans (zelfstandige bestuursorganen) zullen het symposium inleiden.

Daarna is er gelegenheid tot discussie tussen de aanwezigen en een panel bestaande uit Prof. mr. J. M. Polak, de beide inleiders, Dr. J. van Putten en Prof. mr. M. Scheltema. Inlichtingen zijn verkrijgbaar bij het bureau van de W.R.R., Plein 1813 nr. 2, 's-Gravenhage, tel. 070—614031, tst. 4451.